

Sociální aspekty trestné činnosti páchané mladistvými

Renata Uhlířová, DiS.

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Renata UHLÍŘOVÁ, DiS.**
Osobní číslo: **H118333**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociální aspekty trestné činnosti páchané mladistvými**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- hledání sociálních příčin kriminality mládeže;
- rozdělení druhů trestné činnosti;
- prevenci sociálně patologických jevů.

Součástí práce bude statistické vyhodnocení a komparace trestné činnosti a následná analýza jejich příčin.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tisková/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČAČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 377 s. ISBN 80-7239-060-0

FRYŠTÁK, M a kol. Trestní právo hmotné, obecná část. 2. vyd. Brno: NOVOPRESS, 2009, 157 s. ISBN 978-80-7418-039-2

CHMELÍK, J. Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži. 2. vydání. Praha: 1998, 122 s. (nemá ISBN)

MACEK, P. Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 208 s. ISBN 80-7178-348-X

SHELLEOVÁ, I. Právní postavení mladistvých. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s. ISBN 8086432823

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Hana Jůzlová

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloš Jůz, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Pavel Čížek

Jméno, příjmení studenta

V Brně *14.9.2014*

Mikul

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejněním závěrečných prací

(1) Vysoká škola pověřuje zveřejňovat disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků komitétu o výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví učební předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odložené neúspěšně k obhajobě musí být užito nejméně při pracovištích dle předložených obhajob, vyhajobujících k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo jejího ústředí, v místě pracovních vyvolá zveřejněny. Ale ne má být k dispozici práce, pokud si může za zveřejnění práce požadovat na své náklady vývoz, ciziny nebo nezmenšených.

(3) Platí, že závěrečnou práci autor odevzdává ve zveřejnitelné zů práce podle tohoto odstavce, bez ohledu na výsledky obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 11 odst. 3

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školství či vzdělávací zařízení, včetně učebních zařízení, pokud je škola nebo vzdělávací zařízení poskytl, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené během nebo v souvislosti se studiem školního nebo vzdělávacího zařízení a jeho pracovníci vztahu ke škole nebo školství či vzdělávacího zařízení školního díla.

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 školní dílo.

(1) Škola nebo školství či vzdělávací zařízení mají se obecných podmínkách práva na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 55 odst. 1). Uchází-li autor školního díla udělit svolení bez vědomí držitele, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení obětí způsobu práva na škole nebo školství či vzdělávacího zařízení.

(2) Nemá-li právní titul, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout právní licenci, není-li to v rozporu s povinnými zájmy školy nebo školství či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školství či vzdělávacího zařízení jsou povinny poskytnout, aby jim autor školního díla a výdělník jim doloženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Příspěvek se přiměřeně k užití výdělník doloženého školní nebo školství či vzdělávacího zařízení z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce jsou *Sociální aspekty trestné činnosti páchané mladistvými*. Práce se zaměřuje na problematiku sociálních aspektů, které mohou mít určitý vliv na vznik protiprávního jednání.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části je obsaženo vymezení pojmů: mládež, mladistvý, osoba blízká věku mladistvého a dítě. Dále zde jsou zmíněna epistemologická východiska, především pak trestní právo a s ním spojená kriminologie. Převážnou a podstatnou část tvoří faktory ovlivňující trestnou činnost. Jejich vymezení a vliv na vývoj jedince. Závěr práce je zaměřen na otázku prevence. Empirická část obsahuje výzkumné šetření, které se zabývá analýzou faktorů, které ovlivňují páchaní trestné činnosti. Cílem bylo identifikovat sociální aspekty, které se nejčastěji v protiprávním jednání mladistvých vyskytují a potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy. Výzkum byl prováděn kvantitativní formou za pomoci deskriptivní statistiky.

Klíčová slova: trestná činnost, mládež, mladistvý, sociální aspekty, vývoj jedince

ABSTRACT

The topic of my bachelor thesis is called *Social aspects of criminal activity committed by adolescents*. Thesis is focusing on issues of social aspects which may have certain impact on formation of illegal behaviour.

Bachelor thesis is divided into theoretical and empirical part. Theoretical part contains defined terms as youth, adolescent, a person close to the age of adolescent and child. There are mentioned also epistemological solutions, especially penal law and criminology that is connected with it. Major and substantial part of the theoretical section consists of factors that affect criminal activity, their specification and impact on development of individual. End of the thesis is focusing on the issue of prevention. Empirical part contains research that is dealing with analysis of factors which affect committing of criminal activity. The aim was to identify the social aspects occurring most frequently in illegal behaviour of adolescents and confirm or refute determined hypothesis. The research was carried out in quantitative form using descriptive statistics.

Keywords: criminal activity, youth, adolescent, social aspects, development of individual

Děkuji především PhDr. Haně Jůzlové, která mi umožnila napsat tuto bakalářskou práci a odevzdat ji v řádném termínu. Za její vstřícnost, ochotu a cenné rady. Také velice děkuji své kolegyni a kamarádce Haně Kaizarové, která mi dodala sílu, potřebnou pomoc a vždy si na mě udělala čas.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 EPISTOMOLOGICKÁ VÝCHODISKA.....	11
1.1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	11
1.2 TRESTNÍ PRÁVO A MLADISTVÍ PACHATELÉ	12
2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PÁCHÁNÍ TRESTNÉ ČINNOSTI.....	13
2.1 RODINA	14
2.2 DĚDIČNOST A VROZENÉ DISPOZICE OSOBNOSTI	17
2.3 ŠKOLA A VRSTEVNICKÉ SKUPINY	20
2.4 MÉDIA.....	22
3 TRESTNÁ ČINNOST MLADISTVÝCH	24
3.1 MAJETKOVÁ TRESTNÁ ČINNOST	24
3.2 NÁSILNÁ TRESTNÁ ČINNOST.....	25
3.3 DROGOVÁ TRESTNÁ ČINNOST.....	27
4 PREVENCE.....	28
4.1 PRIMÁRNÍ PREVENCE.....	29
4.2 SEKUNDÁRNÍ PREVENCE.....	29
4.3 TERCÍÁRNÍ PREVENCE	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
5 VÝZKUM TRESTNÉ ČINNOSTI MLADISTVÝCH.....	33
5.1 CÍL VÝZKUMU	33
5.2 METODOLOGIE VÝZKUMU	34
5.3 ZPRACOVÁNÍ VÝZKUMU PODLE STATISTICKÝCH UKAZATELŮ	36
5.4 OVĚŘENÍ PLATNOSTI HYPOTÉZ	50
5.5 ZÁVĚR VÝZKUMU.....	51
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	54
SEZNAM OBRÁZKŮ	56
SEZNAM TABULEK.....	57

ÚVOD

Problematiku trestné činnosti páchané mládeží jsem si vybrala proto, že se s jejími následky setkávám při své každodenní práci, a mám možnost nahlédnout do této oblasti.

Otázka trestné činnosti páchané mladistvými se v současné době vzhledem k naší „urychlené společnosti“ dostává do popředí zájmu, jak laické, tak odborné veřejnosti. Tuto trestnou činnost lze považovat za jeden ze sociálně patologických jevů, kterým je naše společnost prosycena a zatížena.

Trestná činnost mládeže by měla být jednou ze strategických otázek řešených naší společností, hlavně z důvodu rozpoznání jejich příčin tak, aby tyto bylo možné co nejučinněji a nejefektivněji eliminovat a potlačovat v zájmu zdárného vývoje naší společnosti. Skutečnost, že se mladiství dopouští trestné činnosti, ať už majetkové, násilné či drogové, je odrazem dění ve společnosti jak v lokálním, tak i v širším – světovém měřítku.

Z pozice své funkce mám možnost se seznámit s oblastmi páchané trestné činnosti a jejími důsledky, avšak v rámci této činnosti nemám možnost posoudit příčiny vzniku takového nežádoucího jednání. Právě z tohoto důvodu jsem se rozhodla provést výzkumné šetření, které je obsaženo v praktické části práce.

Obecně lze říci, že páchaní trestné činnosti mládeží je jakýmsi obrazem vztahů a morálky v naší společnosti. Vznik tohoto patologického jednání je ovlivňován mnoha aspekty, z nichž většina pochází ze sociální sféry. Právě na tyto aspekty jsem se zaměřila při výzkumném šetření, tak abych je mohla v závěru své práce definovat, popřípadě prokázat jejich vzájemné spolupůsobení.

Svoji práci bych chtěla upozornit na nebezpečnost tohoto sociálně patologického jevu, který trestná činnost mládeže beze sporu je, a jako takový negativně zasahuje do života a vývoje naší společnosti, hlavně ve vztahu do budoucna. K tomu abychom byli schopni predikovat určité chování a jednání jednotlivců či skupin v důsledku působení sociálních aspektů, je nezbytně nutné, abychom definovali jednotlivé aspekty a dále jejich vzájemné vztahy a působení.

Z tohoto důvodu jsem přesvědčená, že výsledky mého výzkumného šetření mohou být využity k hlubšímu exkurzu do dané problematiky zájemcům z řad policistů, ale i pomáhajících profesí, mezi které se profese sociálního pedagoga řadí.

Vztah tématu mé bakalářské práce k problematice sociální pedagogiky lze spatřovat zejména v oblasti právě zkoumaných sociálních aspektů, které ovlivňují chování a prožívání jednotlivců, a to jak v rodině, tak ve společnosti. Ze zjištěných skutečností pak mohou čerpat právě sociální pedagogové informace, na základě kterých mohou v praxi provádět depistáž „ohrožených“ jednotlivců či skupin v jejich přirozeném prostředí.

Svoji bakalářskou práci jsem rozdělila na dvě části, a to část teoretickou a část empirickou, výzkumnou. V teoretické části se zaměřím na poznatky o sociálním prostředí, sociálních aspektech a osobnostních zvláštностech jako o určujících faktorech dalšího vývoje, dále se budu zabývat popisem nejčastěji páchané trestné činnosti mládeží v kontextu sociálních aspektů a v neposlední řadě se chci věnovat oblasti prevence páchání trestné činnosti mládeže.

V empirické části své práce definuji výzkumné cíle a stanovím hypotézy, jejichž platnost ověřím analýzou shromážděných statistických údajů. Za metodu výzkumu jsem si vybrala kvantitativní šetření a to proto, že zkoumané aspekty lze spolehlivě kvantifikovat a s těmito následně pracovat. Závěr mého výzkumného šetření by měl dát odpověď na otázky, na základě kterých budou vytvořeny pracovní hypotézy.

Pro svůj výzkum jsem zvolila regionální měřítko okresu Svitavy, z důvodu zajištění objektivit shromažďovaných dat, neboť ve větším měřítku by mohlo dojít k jejich nepřesnému přenosu a tedy zkreslení.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 EPISTOMOLOGICKÁ VÝCHODISKA

Kriminalita mladistvých je problematika, se kterou jsou spojovány vědy normativní, i vědy společenské. Tento pojem vychází jak z veřejného a civilního práva, tak i ze společenských věd, jako je například především sociologie, psychologie, či speciální pedagogika. Každá vědní disciplína se na danou problematiku dívá jinak, a ne vždy, se jejich pojmy shodují. V některých případech se mohou překrývat, či zcela odlišovat.

1.1 Vymezení pojmů

Mládež – je spojována s různými věkovými kategoriemi v závislosti na předmětu a rozsahu zkoumání jednotlivých vědních oborů (sociologie, kriminologie apod.). Pro účely své práce zůstanu u výkladu podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů a za mládež tedy budu nazývat fyzické osoby mladší 18 let.

Mladistvý – je trestněprávní pojem a jsou s ním spojený počátek trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin (i přestupek), i zvláštnosti trestní odpovědnosti a trestního řízení proti mladistvým. **Trestní odpovědnost mladistvého začíná spácháním trestného činu v den, který následuje po dni dovršení patnácti let a končí v den dovršení osmnáctého roku života.** Spáchá-li osoba trestný čin v den svých patnáctých narozenin, není trestně odpovědná. Naproti tomu, spáchá-li tento trestný čin v den svých osmnáctých narozenin, je stále trestně odpovědná jako osoba mladistvá.

Osoba blížká věku mladistvého – tento pojem se převážně užívá v kriminologii a praxi. V trestním zákonu je použit v ustanovení § 33 písm. b) jako polehčující okolnosti při výměře trestu. Z pohledu počítání času vyjadřuje relativně krátké časové období mezi 18. a 19. rokem života, ve kterém lze za určitých podmínek uplatnit zvláštní způsoby řízení proti mladistvému.¹

¹ CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, Praha 1998, s. 7

Dítě – je zcela specifický pojem, který zákon č. 218/2003 Sb. chápe především ve vztahu jedinců mladších patnácti let věku. Pojem dítě používá trestní právo také ve vztahu k obětem trestného činu.²

1.2 Trestní právo a mladiství pachatelé

Stíhání mladistvých pachatelů je velice citlivou otázkou. Rozdíly mezi mladistvým a dospělým jsou dány nejen objektivně, ale i subjektivně. Subjektivní faktory představují především psycho-sociální rovinu. Mladistvý vnímá zcela odlišně své okolí a společenské vazby než dospělý. Daleko citlivěji reaguje na vazby mezi osobami sobě blízkými a na postoje okolí vůči němu samotnému. U mládeže probíhá fyzické i duševní dozrávání, během kterého nastávají změny organismu, co se týče duševní stránky jedince, tak i sociálního postavení, které vrcholí dosažením relativně stálého stavu dospělosti. Bohužel zralost tělesná, duševní i zralost sociální nepřicházejí ve stejný čas a existují různá kritéria, která se používají pro vymezení každé z těchto zralostí.³

Vývojová kriminologie je součástí kriminologie, která je neprávním oborem trestního práva, stejně jako jsou zejména penologie, penitenciaristika a kriminalistika. Vývojová kriminalita zkoumá vývoj protiprávního chování mladistvého v rámci dosavadního života. Cílem daného zkoumání je zjištění příčin kriminálního počínání a snaha o zachycení okamžiku vzniku konkrétního trestněprávního jednání. Zásadní postupy vývojové kriminologie jsou dva. První nazýváme retrospektivní, jehož podstata je zakotvena ve zkoumání kriminálního jednání trestněprávních událostí v minulosti. Tímto způsobem se utváří určitý obraz pachatele. Hlavním kritériem je zde zkušenost, čili empirie. Opakem retrospektivního postupu je postup prospektivní. Zde je předem daný vzorek jedinců, ze kterého se vyháží a následně se zjišťuje, zda u nich v určitém okamžiku dojde ke kriminálnímu jednání.⁴

² CIBULKA, K., CIBULKOVÁ, V., *Trestní právo*, Brno 2005 s. 14

³ SUCHÝ, O., ŠVANCAR, Z., *Mládež a kriminalita*, Praha: Melantrich, 1972, s. 9

⁴ CIBULKA, K., CIBULKOVÁ, V., *Trestní právo*, Brno 2005, s. 21

2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PÁCHÁNÍ TRESTNÉ ČINNOSTI

Pro stanovení příčin a podmínek páchaní trestné činnosti mladistvých jsou určujícími faktory především vývojové zvláštnosti mladého člověka a jeho nejbližšího okolí, ve kterém se mladí pohybují. Na základě těchto faktorů se formuje jejich hodnotový systém sociální orientace, postoje k lidem a další charakterové vlastnosti osobnosti. Rozhodujícím faktorem při vytváření osobnosti je zajisté rodina, přátelé, kamarádi, tedy ti nejbližší, se kterými mladý člověk vyrůstá a formuje se. Velký vliv má také škola, zejména však parta a spolužáci. Oblast psychiky člověka (motivace, sebeovládání, citová a morální složka osobnosti) bývá negativními vývojovými vlivy nejcitlivěji zasažena. Rozdíly v uvedených složkách osobnosti jsou příznačné nejen mezi věkovými kategoriemi člověka, ale i mezi osobami stejného věku. Ze sociologického hlediska, jsou rozdíly patrné, především v sociální funkci a pozici, kterou jedinec ve skupině i ve společnosti zaujímá.⁵

Pro zvýšení pravděpodobnosti kriminálního jednání tvoří podstatnou část biologické a sociální faktory a jejich vzájemné působení.⁶ Příčinami kriminality také můžeme označit takové jevy, které mohou v konkrétním případě vyvolat pohnutku či motivaci ke spáchání trestného činu.⁷ Nezanedbatelnou skupinou vlivů, které ovlivňují vývoj kriminality, jsou podmínky, které nám napomáhají nebo ulehčují spáchání daného kriminálního deliktu. Jedná se o vlivy, které působí objektivně v daném období, čase, v daném společenském klimatu. Obecně platí, že příčina je realizována za určitých podmínek, nebo jen v určitých podmínkách. Hodnocení podmínky pro spáchání kriminálního deliktu je výrazně ovlivněno osobou, která tuto podmínku musí vnímat jako příležitost k překročení morálního, normami dovoleného jednání a chování. To co může působit jako podmínka pro páchaní protiprávního jednání mladistvým, může naopak u dospělého pachatele působit jako překážka ke spáchání trestného činu a naopak.⁸

⁵ CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, Praha 1998, s. 7-8

⁶ FIŠER S., ŠKODA, J., *Sociální patologie*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 11

⁷ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M., *Kriminologie a prevence kriminality*, 1. vyd. Praha: Armex Publishing, s. 16

⁸ CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, Praha 1998, s. 13

2.1 Rodina

Podle mého je rodina jeden z nejpodstatnějších a prvotních faktorů ovlivňující vývoj osobnosti mladistvého. To ostatně potvrzuje i zkoumání vnějších příčin kriminálního jednání, které řadí rodinu na první místo, neboť je základem jakékoli další výchovy a na výchovu jedince má zásadní vliv. Rodina poskytuje zázemí potřebné pro společnou seberealizaci. Podle zákona o rodině č. 94/1963 sb. by mělo být hlavním úkolem manželství založení rodiny a řádná výchova dětí. Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností, které jsou spojeny s péčí o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, mravní a rozumový vývoj. Rodiče mají jít svým dětem příkladem osobním životem a chováním.

Podstata rodiny a rodinného prostředí, které jednoznačně působí na celkovou výchovu jedince, spočívá v tom, že rodiče své děti vychovávají od útlého věku, staví základy, na kterých pak stojí celý vývoj osobnosti jedince a dá se říct, že do jisté míry tento vývoj ovlivňují a předurčují.⁹ Rodina plní z pohledu společnosti řadu funkcí, což jsou biologické, ekonomické, psychologické a sociální. Pokud některé z těchto funkcí neplní, může se stát pro jedince zdrojem negativního vývoje, poruch chování či jiných patologických jevů. V takovém to případě mluvíme o afunkční či dysfunkční rodině.¹⁰

Afunkční rodina: ohrožuje dítě samotné a to tím, že přestává plnit svůj základní úkol. Příčiny a problémy s nimi spojené jsou tak prohloubené, že sanace rodiny není možná. Jediným východiskem je pak odebrání dítěte z rodiny.

Dysfunkční rodina: Zde jsou zjevné závažnější poruchy více funkcí, které ohrožují dobrý prospěch dítěte i rodiny. Zde je nutná sanace rodiny, tedy soustavná a dlouhodobá odborná podpora a pomoc.¹¹

⁹ OSMANČÍK, O., ŠVANCAR, Z., *Kriminalita mládeže: studie o mladistvých delikventech*, Praha:1968. s. 17-19

¹⁰ FISHER, S. ŠKODA, J., *Sociální patologie*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 26

¹¹ SMUTKOVÁ, L., *Sociální práce s rodinou*, 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus 2007, s. 16-19

Pokud je mladistvý delikvent, neznamená to, že pochází ze sociálně slabé či rozpadlé rodiny. V posledních letech výzkum prokázal, že mladí delikventi pochází z velice dobře situovaných a na první pohled dobře funkčních rodin v daleko větším počtu než tomu tak bylo v minulosti. Může se jednat pouze o přetvářku rodiny, která pod tím vším ve skutečnosti skrývá vnitřní konflikty.¹²

Na utváření osobnosti má důležitý vliv určitý **styl výchovy**. Všeobecně rozlišujeme tři styly výchovy.

- **autoritářský styl**, kde je základem tvrdá a rázná výchova, přísnost
- **liberální styl**, který je naprostým opakem stylu autoritářského. Zde je naopak typická naprostá, téměř neomezená svoboda dítěte. Nemluvíme zde o žádném trestání, či určitých požadavcích na dítě
- **autoritativní styl**, je někde uprostřed mezi výše zmíněnými styly. Podstatu zde tvoří spravedlnost, ohled na dítě, přiměřený trest za nesplnění požadovaného úkolu, či porušení určité kázně

Ke stylu výchovy nepochybně patří také dohled rodičů. Jedná se o míru rodičovské informovanosti o tom, jak dítě tráví svůj volný čas, jakými kamarády se obklopuje, kde se zdržuje, když není doma, zda se vrací včas domů a v jakém stavu apod. Čím hůř rodiče monitorují své dítě, tím je, podle studií, větší pravděpodobnost, že se dítě dopustí trestného činu.¹³

Podstatným faktorem v rodině ovlivňující trestnou činnost mladistvého je také lhostejnost. Dítě se musí v rodině cítit chtěné a chráněné. Pokud se dospívající cítí odstrčený, méněcenný, vůči svým rodičům lhostejný, pokusí se tento stav změnit. A možnou variantou k přilákání pozornosti je právě ono dopuštění se deliktu, kterým může dát najevo svůj vzdor a nesouhlas.¹⁴

¹² MÜHLPACHR, P., Sociopatologie, 1. vyd. Brno

¹³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, 1 vyd., Praha: Portál, 1998, s. 37

¹⁴ JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, s. 29

Rizikovým faktorem je bezpochyby také nepřítomnost jednoho z rodičů. V rodině delikventně chovajícího se mladistvého převážně chybí otec. Ať už je to z důvodu rozvodu či toho, že matka s otcem nikdy nezačala žít. Chlapci pak chybí určitý vzor, s nímž by se mohli ztotožňovat a děvče postrádá model mužského chování. Oběma pak zároveň chybí určitý zdroj opory a druhá (specifická) autorita.¹⁵

Vztah dítěte k matce se po rozvodu tak výrazně nemění jako vztah k otci. V rozvedených rodinách bývá hodnocení otce nižší a to především dívkami. Znesnadňuje to však jejich sebehodnocení a dosažení autonomie. Mladiství, kteří žijí pouze s matkou, vykazují vyšší agresivitu, nižší sebeovládání a pozornost. Reakcí adolescenta na rozvod může být mimo jiné právě i delikvence.¹⁶

Na zvýšení pravděpodobnosti, že mladistvý překročí meze zákona, se také podílí rodič, který se sám chová delikventně. Nadměrně konzumuje alkohol, bere drogy, je často nezaměstnaný nebo má podobné projevy sociální nepřizpůsobivosti.¹⁷

Sociální statut je také neopomenutelným faktorem rodiny. Jedná se o určitou vrstvu společnosti, ve které se rodina nachází. Výzkumy zkoumající rodinné prostředí mladistvých delikventů prokazují, že ve většině případů pochází mladiství delikventi ze sociálně slabých rodin. Znaky těchto rodin s nízkým sociálním statusem představují:¹⁸

- nízký příjem členů rodiny
- nízký stupeň vzdělání
- špatné bytové podmínky
- nezaměstnanost
- alkoholismus či jiné závislosti
- slabé emoční prostředí
- špatné či žádné vztahy v rodině
- záporné vzory chování
- nedostatečná výchova.

¹⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, 1 vyd., Praha: Portál, 1998, s. 39-41

¹⁶ ČAČKA, O., *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, Doplněk 2000, s. 58

¹⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, 1 vyd., Praha: Portál, 1998, s. 42

¹⁸ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J., *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeámus, 2007, s. 23

2.2 Dědičnost a vrozené dispozice osobnosti

Chování mladistvého, ale ne jenom jeho, je podmíněno velice komplexně. Jedním z mnoha faktorů, které ono chování ovlivňuje je i dědičnost. Genetické dispozice jsou jakousi mírou pravděpodobnosti, kterou se podílí na páčání trestné činnosti.¹⁹

Pohled na genetickou zakotvenost lidského chování je společenskými vědami stále nedocenený. Prakticky jsou dědičné všechny osobnostní vlastnosti i většina lidských postojů, dokonce i zájmů.²⁰

Přijde nám logické tvrzení, že se dítě vyvíjí od narození v průběhu svého života. Myslím, že se málo kdo nad tímto tvrzením pozastaví. Pravdou však je, že na dítě působí vlivy ať už pozitivní, či negativní, již od jeho početí a to možná daleko větší měrou, než si mnozí z nás myslí. Během vývojové dynamky je totiž plod citlivější vůči různým škodlivým vlivům vnějšího prostředí. Tyto nežádoucí vlivy se k němu dostávají prostřednictvím organismu matky. Na plodu dítěte se odrazí to, jak se matka cítí, zda se moc nestresuje, co jí, či zda má zdravý pohyb.²¹

Možná, že se mnozí raději přiklání k tvrzení, že člověk přišel na svět jako „nepopsaná tabule“ a jeho vývoj probíhá až během života. Nutno podotknout, že jsem se k tomuto tvrzení také kdysi přikláníla, ale myslím si, že studie o citlivosti plodu na vnější prostředí zní velice racionálně a já se k ní zcela přikláním.

A může být delikvence dědičná? Prý ano. Ale tím že spočítáte, kolik procent delikventních mladistvých má delikventní rodiče, to dokázat určitě nepůjde. Uznávané důkazní postupy jsou jen dva.

- srovnání jednovaječných a dvouvaječných dvojčat
- studie adoptovaných dětí²²

¹⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, 1 vyd., Praha: Portál, 1998, s. 21-22

²⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, 1 vyd., Praha: Portál, 1998 s. 23

²¹ VOJTÍK, V. a kol., *Poruchy vývoje dětí a mladistvých a jejich projevy v rodině a ve škole*, 1. vyd. Praha: 1990, s. 26

²² MATOUŠEK O. a kol., *Práce s rizikovou mládeží, Projekt LATA*, Praha: 1996, s. 14-15

Žádný jedinec nemůže mít genetickou shodu s jiným člověkem. Jakousi výjimkou jsou jednovaječná dvojčata, která mají nejvíce shodnou genetickou výbavu a jsou tedy jakýmsi možným popřením tohoto tvrzení. Co se týče dvojvaječných dvojčat, jejich genetika si je podobná tak jako je tomu u sourozenců, kteří se narodili jedné matce a jednomu otci. Studie prokázali, že k jednovaječným dvojčatům se rodiče chovají stejně, zatímco k dvojvaječným dvojčatům se většinou chovají rozdílně, jako je tomu u sourozenců, narozených po sobě.

Na jednovaječná dvojčata působí podobnější vlivy prostředí, kterými jsou ovlivňována a které pak utvářejí osobnost jedince. Vyplývá z toho, že shoda v delikventním chování je u jednovaječných dvojčat větší než u dvojvaječných.

V případě studií dědičnosti kriminálního chování dětí, které byly po narození svěřeny do adoptivní péče, bylo prokázáno, že procento záznamu v trestním rejstříku dítěte bylo větší, pokud byl z trestného činu obviněn biologický rodič, než pokud byl usvědčen rodič adoptivní.²³

Vrozené dispozice spočívají v osobnosti jedince. Lidé se v mnoha oblastech od sebe liší, každý jedinec je určitou individualitou, osobností. **Osobnost** je člověk se všemi svými psychickými, biologickými a sociálními znaky. Jednotlivé skupiny vlastností osobnosti jsou navzájem propojeny a daným způsobem uspořádány.²⁴ Existují předsudky o typické osobnosti mládeže páčající deviantní činností. Tyto předsudky jsou pravděpodobně spojovány i s jinými občanskými postoji. I postoje personálu různých sociálních zařízení, kde přímo spolupracují s delikventními klienty, jsou přitahovány extrémně. Negativní zkušenosti, kterých se za ty roky každému pracovníkovi nahromadilo mnoho, posilují u disponovaných lidí sklon k zjednodušeným zobecněním. Na druhé straně každého profesionála je však potřeba mít dobrý kontakt alespoň s některým z klientů. Vidět ho jako nadějněho a polepšitelněho. V takových případech se pak klient liší od ostatních v očích personálu, a je mu věnováno více pozornosti a při hodnocení osobnostních vlastností se

²³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, 1 vyd., Praha: Portál, 1998, s. 21,22

²⁴ ČÁP, J. a kol., *Psychologie*, 3. vyd., Nakladatelství H&H v Praze, 1998, s. 32

stává negativním příkladem typického většinového klienta. Proto je potřeba brát s určitou rezervou zobecněné soudy personálu různých zařízení o klientech.²⁵

Mezi **vrozené příčiny** řadíme psychopatii, psychózu, schizofrenii, neurózu, mentální retardaci, lehkou mozkovou dysfunkci a jiné psychické poruchy. Nejzávažnější poruchou je představována psychopatie. Psychopatie je brána jako vrozená a trvalá. Procento trestných činů spáchaných psychopaty je největší. U mladistvých delikventů je psychopatii těžké rozlišit, protože zde může docházet k takzvanému bouřlivému dospívání.²⁶

Jako další vrozenou indispozici můžeme také uvést **motivaci**. Ta představuje intrapsychicky probíhající proces, který vyústí ve výsledný stav, motiv. Je zapotřebí rozlišovat konečný cíl, který představuje opět nějaký druh vnitřního stavu, obecně nazývaný uspokojení, a prostředky, jimiž se tohoto uspokojení dosáhne. Motivace a motiv představují vnitřní pohnutku, určitý popud, který vysvětluje zaměřenost chování na dosažení konkrétního cíle. Mladiství si volí k dosažení svého cíle takové prostředky, které jsou pro daný účel nejvhodnější. V kriminalitě mládeže, jsou ty prostředky voleny většinou v rozporu s názorem společnosti a to pak může vést ke spáchání trestného činu.

U mladistvých delikventů bývá nejčastějším motivem potřeba na sebe upozornit či uznání party apod.²⁷

Jedním z biologických faktorů, které lze také zařadit k vlivu vnitřních dispozic je **pohlaví**. A to z důvodu, že muži představují daleko rizikovější skupinu vzhledem k delikventnímu chování než ženy. Lze tak usuzovat z toho, že muži mají obecně větší sklony k agresivitě a to díky mužskému pohlavnímu hormonu testosteronu.²⁸

²⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, 1 vyd., Praha: Portál, 1998, s. 23

²⁶ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J., *Sociální patologie*. 1 vyd. Hradec Králové, Gaudeamus, 2007, s. 26

²⁷ NAKONEČNÝ, M., *Motivace lidského chování*, 1. vyd. Praha: Academia 2004, s. 31

²⁸ FIŠER, S., ŠKODA, J., *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*, 1. vyd. Praha: Triton, 2008, s. 14-17

Trestní činnost páchaná chlapci se výrazně liší od způsobu provedení trestné činnosti dívkami. Poměrně častým jevem je ta skutečnost, že dívky se protiprávního jednání dopouští spíše samostatně, zatímco chlapci zpravidla ve skupinách.

2.3 Škola a vrstevnické skupiny

Škola je hned po rodině jedním z nejdůležitějších výchovných i socializačním činitelů, kde dítě tráví většinu svého času. Škola, stejně jako rodina, má významný podíl na utváření osobnosti. Tak jako je tomu u rodičů, tak i učitel se může stát určitých modelem pro jedince. Bývá obdobnou autoritou rodičů.

Škola ve skutečnosti nikdy nepředstavovala jen instituci, kde se děti učí, a kde učitelé nejeví zájem o jejich socializaci, osobností a morální vývoj. Od školy se vždycky očekávalo a očekávat bude něco víc. Požadavků na škole spíše přibývá, než aby jich ubývalo.

Každé dítě ztrácí přechodem do školy své výhradní postavení, které do této doby zaujímal v rodině. Musí se naučit přisvojovat nový způsob života – vstávání v určitou ranní dobu, vyučovacími hodinami a odpolední či večerní přípravě na školu. Dítě se musí přizpůsobit škole, která se k němu staví jako k jednomu z mnoha, ne naopak.

Učitel zprvu představuje pro dítě nejpodstatnější osobu ve škole. Později nabývají na významu vztahy ke spolužákům solidarita s nimi. Osobnost učitele a jeho chování může vést k určitému delikventnímu chování. Nezáměr, či agresivita ze strany učitele mohou být položeným základem pro šikanování. Není zcela výjimečné, že učitel svých chováním takzvaně „označí“ jedince, který je v jeho očích v určitém ohledu slabší a děti se pak cítí být oprávněny daného jedince beztrestně napadat. Dítě je učitelem hodnoceno, převážně známkami, dále pak pochvalami, ale také určitým vztahem k žákovi, díky kterým si dítě v prvních letech docházky odvozuje pocit vlastní hodnoty. Na základě hodnocení mohou vznikat konflikty, které mohou být další pohnutkou delikventního chování jedince. Špatný

prospěch, záškoláctví. Pokud však mluvíme o prospěchu, a nebereme v úvahu možné schopnosti žáka, neopomínejme, že na tento jev má podstatný vliv rodinné prostředí.²⁹

Společným znakem mladistvých delikventů z pohledu školy můžeme jednoznačně uvést negativní vztah ke škole. Vzdělání těchto jedinců je pod všeobecnou úrovní, kdy nedochozená základní škola není výjimkou. Jejich určitý intelekt vede k záškoláctví a propadnutí. Delikventním žákům se nedaří podřídit stanoveným pravidlům školy, narušují vyučovací proces a časté bývá i agresivní chování vůči učitelům a spolužákům.³⁰

Škola může ve vývoji ke kriminalitě mládeže bránit nebo napomáhat její reakcí na zjištěné kriminální jednání, či jemu napovídající chování. Důležitou zprávou pro žáka o tom, jak se k danému počínání škola staví, je určitý způsob řešení, především sankce. Podstatné je i to, zda se škola ke všem staví stejně a spravedlivě.³¹

V době dospívání je především neopomenutelný rostoucí **vliv vrstevníků a subkultur mládeže**. Tyto subkultury si děti brzy vytváření a jsou charakteristické svými zvyklostmi, zájmy či společnými činnostmi. S tím je spjato i to, že mládež tráví se svou skupinou vrstevníků spoustu volného času, ve kterém může vnikat mnoho příležitostí, které buď snižují, nebo naopak zvyšují míru pravděpodobnosti k páchání delikventního jednání. Můžeme se setkat s pojmem „dvojitý život mládeže“, kterým se rozumí to, že zatímco na jednu stranu řada mladistvých má výborný prospěch ve škole, plní si řádně své povinnosti a je poměrně dobře sociálně integrována, na straně druhé si svůj volný čas zpestřuje o trestnou činnost.³²

Vliv party na jedince je přirozenou potřebou člověka sdružovat se s jinými lidmi. U mladistvých je tato potřeba ještě výraznější. Důvodem je určitá sounáležitost zájmů, věku a činností. V určitých případech je sdružování mládeže nežádoucí. Rizikovou skupinu pro

²⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, 1 vyd., Praha: Portál, 1998, s. 65

³⁰ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J., *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeámus, 2007, s. 23

³¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, 1 vyd., Praha: Portál, 1998, s. 83-85

³² KUČHTA, J., VÁLKOVÁ H., *Základy kriminologie a trestní politiky*, 1 vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 47

závadové party představují děti z dysfunkčních rodin. Přijetí party budou daleko víc vyhledávat děti, které žijí ve špatném rodinném prostředí, než děti, které žijí v relativně harmonickém prostředí rodiny. Mladistvý se daleko snadněji podvolí skupině, která je vedena silnou osobností. Přirozenou touhou mladistvého, která ovlivní rozhodnutí vstupu do takové skupiny či party, může být vyniknutí před ostatními vrstevníky či upoutání pozornosti na sebe sama.³³

2.4 Média

Usínají se sluchátky na uších, ráno vstávají se soustředěným pohledem na displej svého mobilního telefonu, kde sledují stav přijatých SMS zpráv. U snídaně si zapínají rádio, cestou do školy poslouchají hudbu, během vyučování a o přestávkách posílají textové zprávy a po příchodu domů ihned zapínají počítač a surfují po internetu. Mladistvý prakticky celý den surfují, poslouchají, sdílejí a komunikují. Jsou s médii neustále ve styku. Nikdy v historii netrávili dospívající s médii tolik času, jako je tomu dnes. S trochou nadsázky lze prohlásit, že se jedná o generaci „zaplavenou“ médii. Dnešní děti a mladiství disponují skutečně nesmírným množstvím technických vymožeností, díky kterým mohou komunikovat a konzumovat mediální obsahy. Mobilní telefon, přehrávač hudby, počítač či notebook, jsou zcela běžnou, základní výbavou dnešní generace. Zhruba polovina má pak přístup na internet přímo ve svém pokoji, což nepochybně posiluje danou konzumaci medií.³⁴

Dříve byl hlavním přísunem informací převážně rozhlas, tisk a nejčastěji televize, u níž mladistvý dokázali prosedět hodiny. Byli zdrojem zábavy, zajímavostí ve všech možných směrech a násilí. Záplava akčních filmů a jejich dostupnost dospívající jedince mohla určitým způsobem ovlivnit a také je inspirovat. Chlapci se vzhledli ve vypracovaném hrdinovy, který dokáže zneškodnit každého protivníka. V tom lepším případě, si na souboj pouze hráli.

³³ ČÍRTKOVÁ, L., *Policejní psychologie*, Plzeň: 2006, s. 39

³⁴ JIRÁK, J., PAVLOVIČOVÁ H. a kol., *Média pod lupou*, Praha: 2013, s. 6-9

S nástupem počítačů a počítačových her, riziko projevu násilí u dítěte rapidně vzrostlo. To, čím se dnes mladí baví, je někdy až alarmující. Vysokou hrozbou je, že někteří nedokážou oddělit realitu od smyšleného světa. Smutným příkladem je příběh mladého chlapce, který po celý večer hrál jakousi počítačovou hru, ve které se proháněl autem a byl pronásledován policií. Střílení a rychlá jízda ho nadchli natolik, že si to chtěl sám vyzkoušet. Potají si v noci vzal klíče od auta rodičů a zběsilá jízda mohla začít. Dočkal se i policejního stíhání, které se mu však stalo osudným. Ve vysoké rychlosti nezvládl prudkou zatáčku, sjel ze silnice a při nárazu utrpěl vážná zranění neslučitelná se životem.

Dnešní generace mladistvých je nepochybně generací internetovou. To internet se dostal do popředí. Co vlastně dnešní mládež na virtuálním světě tak přitahuje? Můžeme hovořit o možném objevování vlastní identity a experimentování s ní, touze někam patřit, s někým se identifikovat, o separaci od rodiny, rodičů či pečujících osob, o možné ventilaci frustrace. V rámci mnoha aplikací, her, uměle vytvořených světů nám webové prostředí dovoluje snadno projevit vztek, agresivitu či zlost. Internet může sloužit jako potencionální zdroj rizik a ohrožení.³⁵

³⁵ KRČMÁŘOVÁ B., *sborník studií, Děti a online rizika*, 1. vyd., Praha: Sdružení linka bezpečí 2012, s. 14-15

3 TRESTNÁ ČINNOST MLADISTVÝCH

V posledních letech došlo k významné změně ve struktuře trestné činnosti páchané mládeží, zejména v posunu ke kvalifikovaným a závažným formám páchaní. Reakcí proto bylo nově koncipovat zásady trestání mladistvých. Ty vycházejí ze snahy předcházet dalšímu páchaní provinění. Účelem ukládaných opatření vůči mladistvému je proto vytvoření podmínek, které by eliminovaly škodlivé vlivy působící na mladistvé. Represe zde má mít pouze podpůrnou roli.

Sankce a způsob jejich ukládání by měly vycházet z rozumové a mravní vyspělosti osoby, k přihlídnutí ke zdravotnímu stavu i věku. Jestliže mladistvý nedosahuje rozumové a mravní vyspělosti, aby rozpoznal nebezpečnost svého jednání, nebude za tento čin trestně odpovědný. **Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá proviněním.**³⁶

3.1 Majetková trestná činnost

Majetková trestná činnost jednoznačně převažuje v počtu protiprávního jednání páchaného mladistvými, nejčastěji jde o krádeže. Určitou rozdílnost lze vyzorovat v závislosti na věku pachatele. Odlišnosti jsou například v předmětu zájmu, v náročnosti způsobu páchaní a při organizovanosti samotného provedení. U tohoto druhu trestné činnosti narůstá podíl pachatelů mladších 15 let, nejčastěji se jedná o kapesní krádeže. Způsob provedení je pro tuto skupinu charakteristický, kdy je zřejmá jednoduchost provedení. K páchaní krádeží není zapotřebí žádných zvláštních dovedností, jedná se o jednoduchou realizaci. Zejména u 15 – 16 letých se často vyskytuje to, že na místě zanechávají díky neznalosti hodnotnější věci, než které odcizí.

U mládeže tvoří značné procento majetkové trestné činnosti zejména kapesní krádeže. Toto lze kvalifikovat jako provinění krádež podle § 205 odst. 1d) trestního zákona (dále jen „TZ“). Podle této skutkové podstaty se kapesní krádeže dopustí ten, *kdo si přisvojí cizí věc*

³⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

*tím, že se jí zmocní, a čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě.*³⁷ To že pachatel spáchá krádež na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě zvyšuje společenskou nebezpečnost a proto jde vždy o provinění bez ohledu na způsobenou škodu. Kapesní krádež proto nelze kvalifikovat jako přestupek proti majetku podle zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích v § 50.

3.2 Násilná trestná činnost

Častým doprovodným jevem u násilné trestné činnosti páchané mladistvým pachatelem je vysoký stupeň brutality. Podle statistických ukazatelů je zřejmá snižující se tendence věkové hranice, kdy násilné trestné činnosti se dopouštějí i osoby mladší 15 let. Dalšími typickými atributy u násilné trestné činnosti páchané mladistvými jsou vliv alkoholu, páchaní protiprávního jednání ve skupině a anonymita party. Skupinové jednání bývá u pachatelů agresivnější. V některých případech přerůstá násilné jednání až k hromadnému ničení a k napadání nezúčastněných osob (např. kolemjdoucích). Brutalitou si mladistvý nahrazují nedostatek fyzických sil, zejména použitím různých zbraní, nástrojů. Nemusí jít vždy jen o zbraň střílnou, ale o vše, co může zdůraznit útok. Zbraň je tedy chápána v širším slova smyslu.

Vyhrožování poškozenému – cílem je zastrašování oběti pod hrozbou dalšího násilí, aby věc neoznámil na policii. K nejčastějším násilným trestným činům patří ublížení na zdraví a rvačka. U pachatelů ve věku kolem 18 let nejsou výjimkou ani vraždy a loupeže. Loupeže přes to nepatří k typické trestné činnosti mladistvých.

Loupež - § 173 TZ – tento trestný čin má tzv. složenou skutkovou podstatu, kdy zasahuje dva objekty, to je svobodu a majetek. Charakteristickým znakem je však násilí nebo pohrůžka.

³⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Rvačka - § 158 TZ – jde o obtížně prokazatelný trestný čin, zejména pokud jde o subjektivní stránku. Podle TZ se jí dopustí ten kdo:

- 1) *Úmyslně ohrozí život nebo zdraví jiného tím, že se zúčastní rvačky,*
- 2) *Přísnějším trestem bude pachatel potrestán, je-li při činu uvedeném v odst. 1 jinému způsobena těžká újma na zdraví nebo smrt.*³⁸

Rvačka je vzájemné napadání nejméně tří osob, kdy všichni jsou pachatelé, a útok střídá protiútok. Intenzita jednání účastníků je taková, že se vzájemně ohrožují na zdraví, často i na životech. U rvačky bývá zpravidla obtížné posoudit, jestli některý z aktérů nejednal v nutné obraně (§ 29 TZ). Zda se jedná o nutnou obranu, či rvačku lze dovést podle motivu jednání jedné či druhé strany.

Ublížení na zdraví - § 146 TZ – k ublížení na zdraví dojde v případě, kdy jsou porušeny normální tělesné nebo duševní funkce, které znemožňují nebo znesnadňují výkon obvyklé činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života a zpravidla vyžaduje lékařské ošetření.

³⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

3.3 Drogová trestná činnost

Po roce 1989 došlo v České republice k výraznému růstu počtu uživatelů drog mládeží. V tomto polistopadovém období výrazně poklesla věková hranice uživatelů, kdy v předchozím období byl věk uživatelů kolem 18 let, v současnosti je to 15 let. Důvodem byly zejména výhodná poloha České republiky pro transfer drog přes naše území a také poměrně nízké tresty, které byly za drogové trestné činy ukládány.³⁹

Drogovou trestnou činnost je možné postihovat podle těchto skutkových podstat:

- nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (tzv. dealeři) - § 283 TZ
- přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (pro vlastní potřebu) - § 284 TZ
- nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku - § 285 TZ
- výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu - § 286 TZ
- šíření toxikomanie - § 287

Ještě před zahájením trestního stíhání je důležité zjistit množství drogy, které je kvalifikačním rozhraním mezi proviněním a přestupkem. Množství menší než malé bývá kvalifikováno jako přestupek, u množství většího než malého u omamných látek, psychotropních látek a přípravků je obsahujících, pro účely trestního zákoníku je kvalifikováno jako provinění.

Množství menší než malé se rozumí určení takové látky pro osobní potřebu, tedy pro konkrétního pachatele provinění. Držení jen jedné dávky konzumentem drog je tzv. spotřební držbou.

Za množství větší než malé bývá obecně považováno množství omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, které několikanásobně převyšuje běžnou dávku obvyklého konzumenta.

³⁹ CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, Praha 1998, s. 57-61

4 PREVENCE

Prevence kriminality rozhodně není novou myšlenkou posledních let. Ve skutečnosti byla různými formami, i když v omezeném měřítku, realizována i v dřívějších dobách. Za průkopníky preventivního snažení můžeme jednoznačně zařadit všechny právníky a filozofy minulých let, kteří si stanovili za cíl trestu či trestního řízení nápravu pachatele a ne jen pouhou odplatu společnosti.

Určité pohnutky se v této dané oblasti objevily již v preventivních programech třicátých a čtyřicátých let minulého století. Měly převážně sociální charakter. Zaměřily se jak na zkvalitnění trávení volného času (formou vytváření nových hřišť a sportovišť, či nových klubů pro mládež), tak na působení organizací dobrovolníků na ohroženou mládež.

Sociální pracovníci se zaměřovali na „problémové rodiny“, které vykazovaly poruchové pracovní stereotypy, velký počet dětí, četná i vážná onemocnění, užívání alkoholu a drog apod. Tyto rodiny žily ve značné materiální nouzi. Středem pozornosti byli špatně sociálně adaptovaní jedinci z těchto rodin.

Pod pojem prevence kriminality můžeme zařadit veškeré aktivity směřující k předcházení páchaní trestných činů, ke snižování jejich výskytu cestou zamezení páchaní nebo neutralizací příčin a podmínek vzniku trestných činů. Řadíme sem opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality, ať již prostřednictvím omezení příležitostí, nebo působením na potencionální pachatele a oběti trestných činů. Prevence tedy představuje pokus eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započítím nebo před jejím pokračováním.⁴⁰

⁴⁰ VEČERKA, V. a kol., Prevence kriminality v teorii a praxi, Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR, Praha 1997

4.1 Primární prevence

Primární prevence je chápána jako nepřímá strategie, která je necíleně zaměřená na celou společnost, její instituce a občany. Jejím úkolem je především optimalizace životních podmínek, obzvláště sociálních, ale i materiálních, péče o řádné fungování všech prosociálních aktivit, které vedou k vhodné socializaci jedinců a pozitivnímu rozvoji společnosti jako celku.⁴¹

Primární prevence především zahrnuje výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity. Mimořádnou pozornost věnuje pozitivnímu ovlivňování příslušných hodnotových měřítek zejména dětí a mládeže. Patří sem především trávení volného času, možnosti kulturního, sportovního vyžití, předkládání odborných a adekvátních informací, seznámení se s trestnou odpovědností, apod. Těžiště primární prevence spočívá v rodinách, ve školách a v rozšířených aktivitách příslušných orgánů a institucí.⁴²

Obecně mají aktivity primární prevence umožnit vyhnout se určitému procesu, ve kterém se jedinec stává obětí trestného činu, a působit ke snížení frekvence kriminality a strachu ze zločinu.

4.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence je chápána jako přímá strategie orientovaná na jedince a skupiny kriminálně rizikové, ať již jako potenciální pachatelé, či oběti.⁴³ Zaměřuje se také sociálně patologické jevy, jako jsou např. drogové a alkoholové závislosti, šikana, sprejerství, gamblerství, výtržnictví, vandalismus, rasismus, apod. a příčiny kriminogenních situací.

⁴¹ VEČERKA, V. a kol., Prevence kriminality v teorii a praxi, Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR, Praha 1997, s. 7

⁴² Prevence [online]. Praha: Metodický portál RVP. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/P/Preventivn%C3%AD_aktivity_M%C4%9Bstsk%C3%A9_policie_hl._m._Prahy

⁴³ VEČERKA, V. a kol., Prevence kriminality v teorii a praxi, Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR, Praha 1997, 7

Úkolem sekundární prevence jsou:

- identifikace a predikce
raná identifikace a predikce problémových jedinců
- analýza oblastí ohrožených kriminalitou
zaměření se na oblasti s vysokou kriminalitou
- odklon
odklon v rámci společnosti
odklon v rámci systému trestní justice
- prevence kriminality ve školách
práce s potenciálně problematickou mládeží

Sekundární prevence zahrnuje odklon, alternativní vzdělávání a různé odborné a doškolovací kurzy pro ohrožené skupiny mladých lidí a rodinnou terapii v různých podobách včetně např. tréninku ve výchovných dovednostech rodičů apod.⁴⁴

4.3 Terciární prevence

V souvislosti s terciární prevencí mluvíme o prevenci působící na mládež, která se již určitého delikventního chování dopustila. Smyslem je zabránit dalšímu prohlubování a komplikování patologických jevů.

Význam terciární prevence spočívá v resocializaci jedinců, kteří se již dopustili protiprávního jednání a to pomocí např. pracovního uplatnění včetně rekvalifikace, sociálního a rodinného poradenství, pomoci při získávání sociální, sociologické a ekonomické samostatnosti, apod. Cílem terciární prevence je udržení dosažených výsledků předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.⁴⁵

⁴⁴ VEČERKA, V. a kol., Prevence kriminality v teorii a praxi, Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR, Praha 1997, s. 10-13

⁴⁵ Prevence [online]. Praha: Metodický portál RVP. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/P/Preventivn%C3%AD_aktivity_M%C4%9Bstsk%C3%A9_policie_hl._m._Prahy

Odpovědnost primární prevence spadá do působnosti rodiny, obce a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Sekundární a terciární prevence je s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit záležitostí resortu Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví. Ve specifické části populace působí i Ministerstvo obrany.⁴⁶

⁴⁶Prevence [online]. Praha: Metodický portál RVP. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/P/Preventivn%C3%AD_aktivity_M%C4%9Bstsk%C3%A9_policie_hl._m._Prahy

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM TRESTNÉ ČINNOSTI MLADISTVÝCH

Struktura trestné činnosti mládeže se do určité míry liší od trestné činnosti dospělých. Tyto odlišnosti jsou dány převážně věkem. Zvláštnosti způsobu páchaní trestné činnosti mládeže můžeme charakterizovat takto:⁴⁷

- výběr předmětu útoku je určován rozdílným hodnotovým systémem mládeže,
- trestná činnost je obvykle páchána skupinově s nízkou úrovní organizace,
- kriminální delikty jsou často páchány pod vlivem návykových látek,
- při recidivě trestné činnosti mladiství pachatelé volí stejný způsob spáchání a své konání z předchozí trestné činnosti opakují. Vzniká tak charakteristický soubor opakovaného konání.
- alibi si zajišťují u svých kamarádů, nebo v partě, obvykle však až po spáchání trestného činu,
- obvykle schází snaha utajovat spáchání trestného činu,
- předmětem zájmu jsou obvykle předměty, které momentálně potřebují, apod.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu mé práce, je na základě statistických výstupů z odborných textů, popsání a prokázání vlivu konkrétních sociálních aspektů, které mají vliv na vznik a průběh trestné činnosti páchané mládeží. Základem je kvantitativní šetření ve vztahu k sociálním aspektům, které mohou mít vliv na páchaní protiprávního jednání mladistvými, jako je věk pachatele, pohlaví, rodina, vzdělání, ovlivnění skupinou vrstevníků či kladný vztah k požívání návykových látek, popřípadě sklon k recidivnímu jednání a jejich následné vyhodnocení.

⁴⁷ KONRÁD, Z., a kol.: *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*, Policejní akademie, Praha 1996, s. 32-34

5.2 Metodologie výzkumu

Výzkum je prováděn za období posledních dvou let, tedy za rok 2012 a 2013. Použité materiály se týkají mladistvých pachatelů, kteří se dopustili protiprávního jednání v obvodech spadajících do působnosti Územního odboru Svitavy, tedy ve Svitavách, Litomyšli, Poličce a Moravské Třebové. Vzorek představuje 93 respondentů, který tvoří 7 dívek a 86 chlapců.

Výzkum je prováděn na základě policejního spisového materiálu, který především obsahuje protokoly o trestním oznámení, úřední záznamy o podaném vysvětlení dle ust. § 158 odst. 5 trestního řádu, záznamy o zahájení úkonů dle ust. § 158 odst. 3 trestního řádu, usnesení o zahájení trestního stíhání dle ust. § 160 odst. 1 trestního řádu nebo záznamy o sdělení podezření dle ust. § 179 odst. 3 písm. b) trestního řádu, protokoly o výpovědi obviněného či podezřelého, výpisy z rejstříku trestů a konečná meritorní rozhodnutí. Dalším podkladem jsou zprávy a statistiky z městských úřadů. V analýze dostupných dokumentů jsem se zaměřila na následující údaje: věk, pohlaví, vzdělání, rodina, druh trestného činu a jeho spáchání, možné užití návykové látky, opakovatelnost protiprávního jednání.

Výzkum bude prováděn kvantitativní formou za pomoci deskriptivní statistiky, kdy při stanovení daných hypotéz bude výsledkem jejich verifikace či falzifikace.

Kvantitativní výzkum – popisuje skutečnost pomocí čísel, snaží se ji kvantifikovat. Proto je v názvu použit výraz kvantita – množství.⁴⁸ Výsledky jsou vypracovány převážně pomocí statistických metod, které jsou pak dále interpretovány. Kvantitativní výzkum se zabývá větším okruhem informací a vyžaduje větší množství dat a respondentů. Podstatou kvantitativního výzkumu je zkoumání vztahů mezi proměnnými. V takovém výzkumu je realita zachycena pomocí proměnných, jejich hodnoty se zjišťují měřením a hlavním cílem je nalezení, jak jsou proměnné rozloženy a obzvlášť jaké jako jsou mezi nimi vztahy a proč tomu tak je.

⁴⁸ VAVŘÍK M., JILČÍK T., Základy sociologie, Institut mezioborových studií Brno, 2011

Kvantitativní šetření o vztahu proměnných začíná cílem a výzkumnými otázkami. Ty určí proměnné, kterým bude ve studii věnována pozornost.⁴⁹

Stanovené hypotézy:

- 1) *Chlapci se dopouštějí trestné činnosti častěji než dívky.*
- 2) *Většina trestné činnosti mladistvých je páchána ve spolupachatelství.*
- 3) *Trestnou činnost páchají častěji mladistvý z neúplných rodin.*
- 4) *U mladistvých, kteří se dopustili protiprávního jednání, je předpoklad opakovatelnosti jeho činů.*
- 5) *Trestná činnost mladistvých je ve větší míře páchána pod vlivem návykových látek.*

⁴⁹ PUNCH, K. F., *Základy kvantitativního šetření*, 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 11-13

5.3 Zpracování výzkumu podle statistických ukazatelů

1. Trestná činnost v letech 2012 – 2013

	2013				2012			
	obvod Svitavy	obvod Litomyšl	obvod Mor. Třebová	obvod Polička	obvod Svitavy	obvod Litomyšl	obvod Mor. Třebová	obvod Polička
Násilné trestné činy	1	1	0	0	0	0	3	1
Mravnostní trestné činy	0	1	0	0	1	0	0	0
Krádeže vloupáním	5	2	5	3	9	3	8	1
Krádeže prosté	3	4	2	16	3	1	10	0
Ostatní krim. činy	2	1	2	0	0	2	1	0
Zbývající kriminalita	0	0	0	0	0	0	2	0

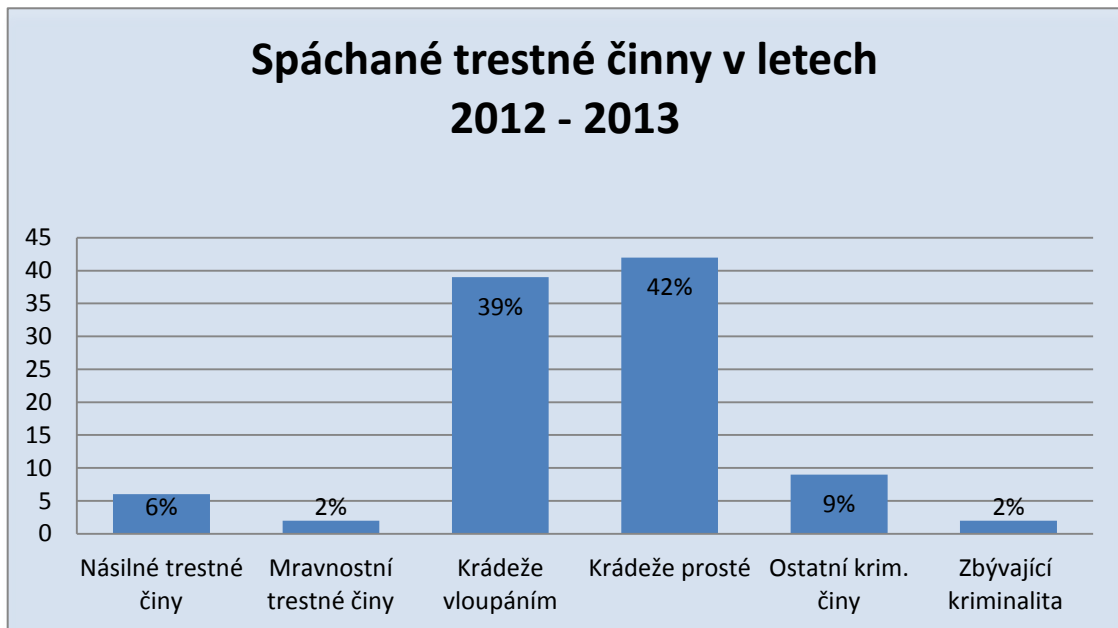
Ostatní kriminální činy zahrnují výtržnictví, šíření, výrobu či užívání návykových a psychotropních látek

Zbývající kriminalita představuje:

- dopravní nehody z nedbalosti, z čehož vyplývá porušení zákazu řízení osobního automobilu bez řidičského oprávnění
- požití návykových látek a případné řízení pod vlivem alkoholu

	počet	%
Násilné trestné činy	6	6
Mravnostní trestné činy	2	2
Krádeže vloupáním	36	39
Krádeže prosté	39	42
Ostatní krim. činy	8	9
Zbývající kriminalita	2	2

Trestná činnost v letech 2012 - 2013

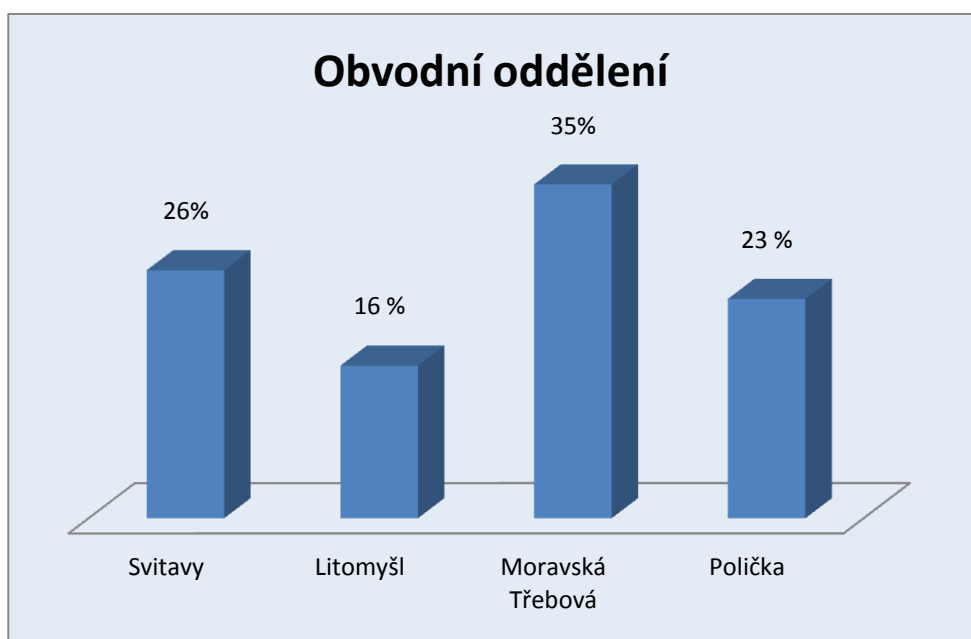

Prvním zjišťovaným údajem byla nejčastěji se vyskytující trestná činnost páchaná mladistvými. Z grafu je zřejmé, že drtivou většinu trestných činů tvoří krádeže. Je jen nepatrný rozdíl mezi krádeží prostou (např. krádeže v obchodech), která tvoří 42 % veškeré kriminality mladistvých, a krádeží vloupáním, která dosahuje 39 % z celkové trestné činnosti. 9 % zaujímají ostatní kriminální činy jako je především výtržnictví, šíření či výroba návykových a psychotropních látek. Násilná trestná činnost tvoří 6 %, mravnostní trestná činnost, stejně tak jako zbývající kriminalita, která především zastupuje řízení pod vlivem návykové látky a řízení bez řidičského oprávnění, představují 2 % z celkové trestné činnosti.

2. Místo spáchání protiprávního jednání

	počet	%
Svitavy	24	26
Litomyšl	15	16
Moravská Třebová	33	35
Polička	21	23

Místo spáchání protiprávního jednání

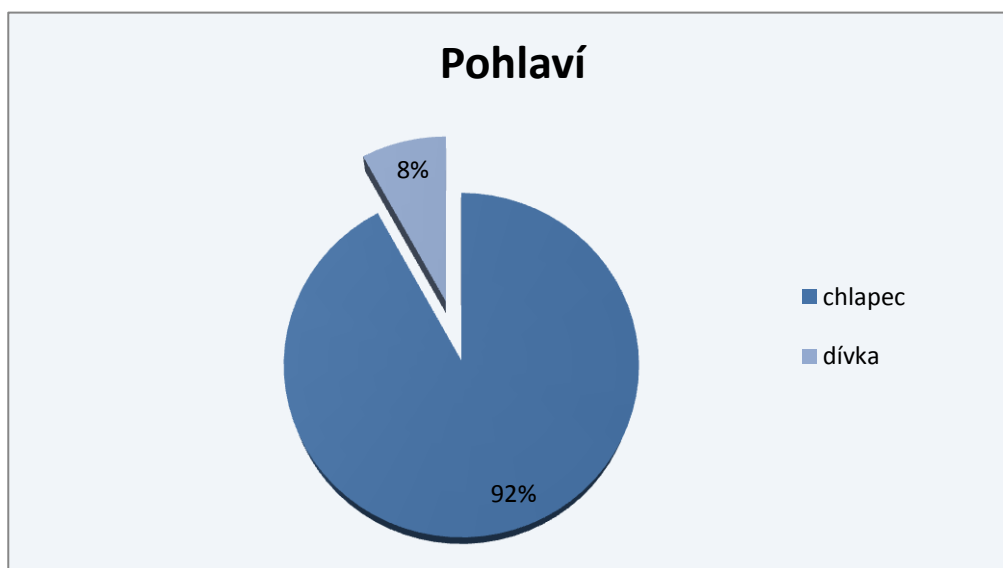

Ke zjištění, kde nejčastěji dochází k trestné činnosti mladistvých, byla znázorněna již výše uvedená jednotlivá obvodní oddělení spadající do působnosti Územního odboru Svitavy. Ačkoliv z uvedených obvodů patří Svitavy mezi ty nejrozsáhlejší, největší rozsah kriminality mladistvých hlásí Moravská Třebová. 35 % trestné činnosti spadá právě pod tento obvod. Podobně na tom jsou obvodní oddělení Svitavy (26 %) a obvodní oddělení Polička (23 %). Nejlépe dopadlo obvodní oddělení Litomyšl, které hlásí 16 % z celkové kriminality mládeže.

3. Pohlaví respondentů

	počet	%
chlapec	86	92
dívka	7	8

Pohlaví respondentů

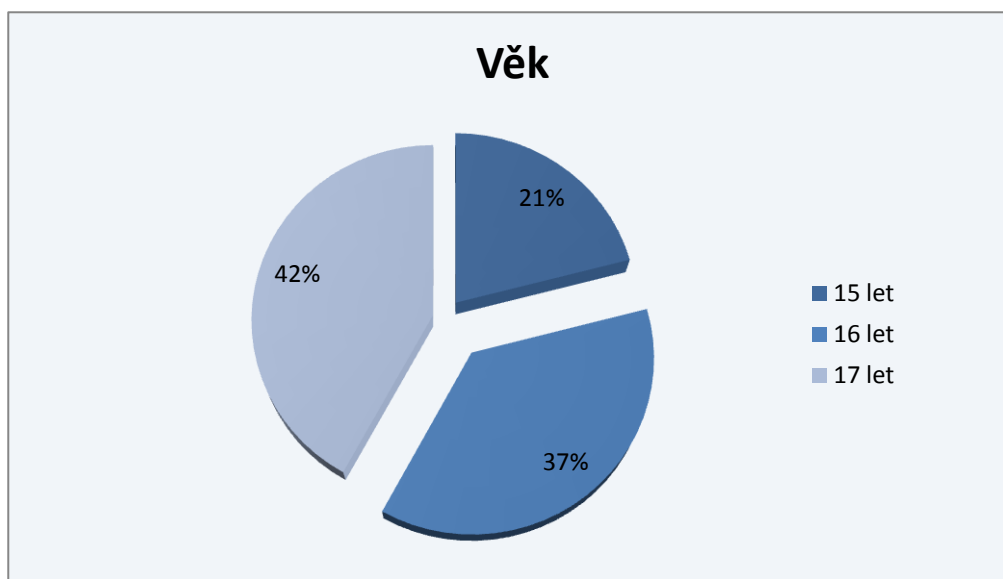

Prvním možným zkoumaným faktorem, ovlivňující trestnou činnost je pohlaví respondentů. Konkrétně se jedná o 86 chlapců a 7 dívek. Už na první pohled je více než zřejmé, že protiprávního jednání se dopouští převážně chlapci. Tvoří celých 92 % celkové kriminality.

4. Věk respondentů

	počet	%
15 let	20	21
16 let	34	37
17 let	39	42

Věk respondentů

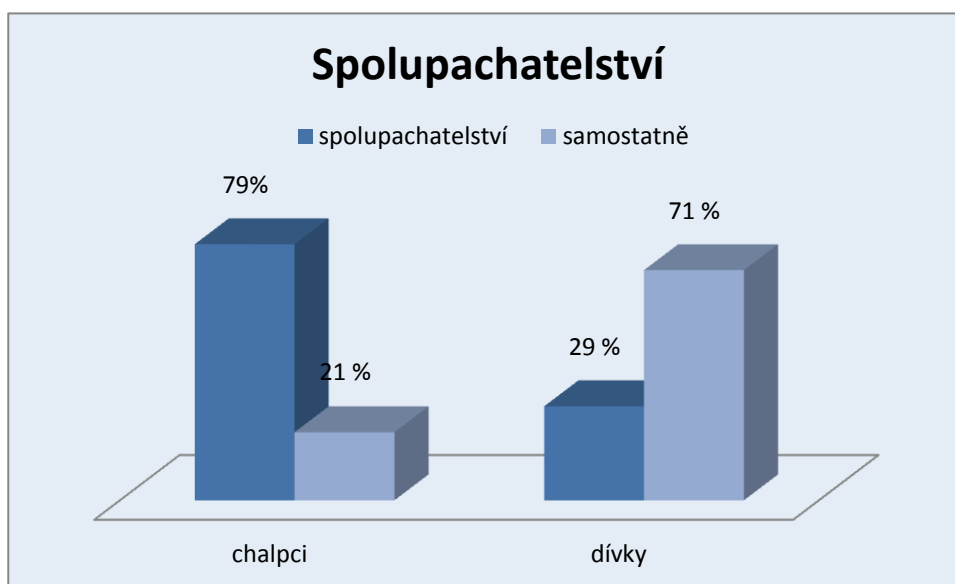
Dalším zjišťovacím údajem byl věk respondentů. U mladistvých mluvíme o věku v rozmezí od 15 do 18 let. Proto jsou stanoveny 3 věkové oblasti.

Nejméně respondentů se objevuje ve věku 15 let (21 %), následují mladiství ve věku 16 let (37 %). Nejpočetnější skupinu tvoří mladiství pachatelé ve věku 17 let (42 %). Jedná se o skupinu, která je těsně před dosažením své zletilosti.

5. Spolupachatelství či samostatnost protiprávního jednání

	spolupachatelství		samostatně	
	počet	%	počet	%
chlapci	68	79	18	21
dívky	2	29	5	71

Spolupachatelství či samostatnost protiprávního jednání

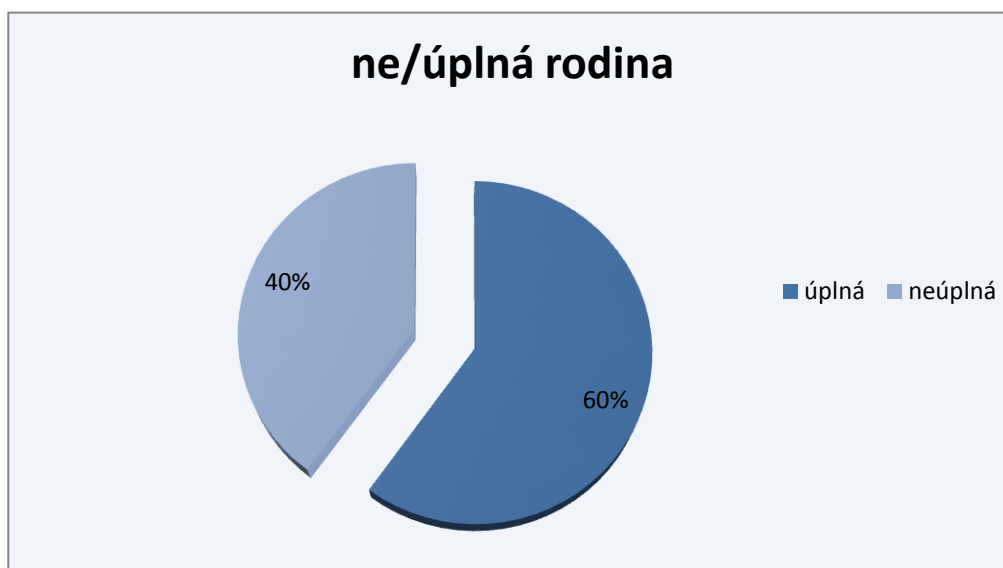

Dalším zjišťovacím údajem bylo spolupachatelství. Tedy jestli se mladiství dopouštějí protiprávního jednání samostatně či ve skupině. Bylo nutné rozdělit trestnou činnost chlapců a dívek, protože obě pohlaví jednají naprosto opačně. Zatímco převážná většina chlapců se dopouští kriminality ve skupině (79 %), dívky volí individuální přístup (71 %).

6. Rodina

	počet	%
úplná	56	60
neúplná	37	40

Rodina

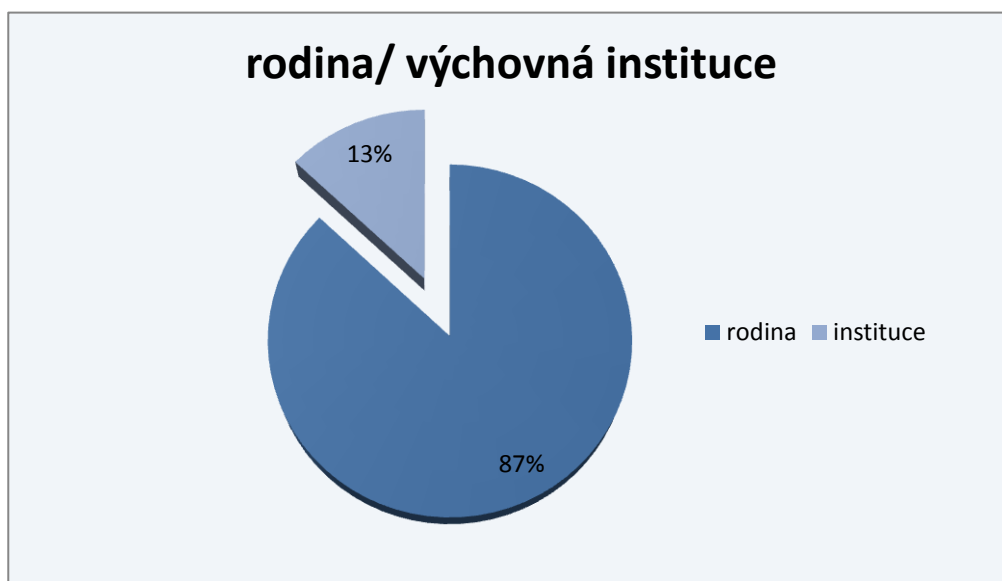

Dalším sledovaným kritériem byla rodina. Možná překvapivým výsledkem bylo zjištění, že 56 mladistvých, tedy 60 %, kteří se dopustili protiprávního jednání, pochází z úplné rodiny. V neúplné rodině žije 37 respondentů, čili 40 %.

7. Místo pobytu respondenta v době konání protiprávního jednání

	počet	%
rodina	81	87
instituce	12	13

Místo pobytu respondenta

Dalším kritériem bylo místo pobytu, kde se respondent v době protiprávního jednání nacházel. Zda bydlel u rodičů nebo pobýval ve výchovné instituci.

81 respondentů (87 %) žilo v dané době u rodičů a 12 respondentů (13 %) bylo zařazeno do výchovného ústavu.

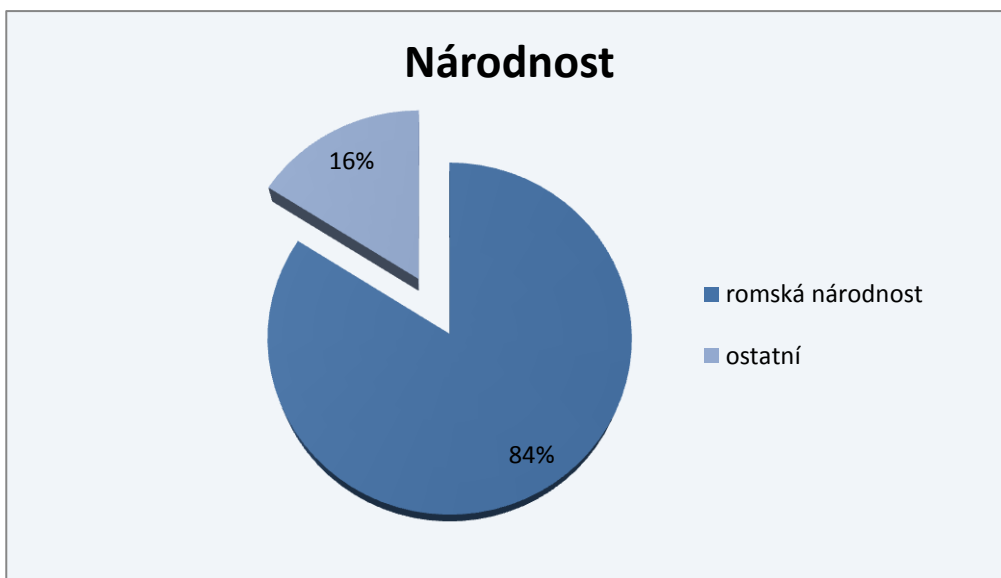
8. Romská národnost

Toto kritérium jsem sem nezařadila z důvodu, že bych chtěla odlišovat národnosti, jen jsem chtěla poukázat na nejrozšířenější problém **obvodního oddělení v Moravské Třebové**. Jako jediný obvod se potýká s velkou romskou kriminalitou, která tvoří podstatnou část trestné činnosti páchané na území spadající do působnosti Moravské Třebové.

národnost

	počet	%
romská	26	84
ostatní	5	16

národnost

Romská kriminalita tvoří celých 84 % z celkové trestné činnosti.

9. Dosažené základní vzdělání

	počet	%
základní škola	79	85
základní škola praktická	14	15

Dosažené základní vzdělání

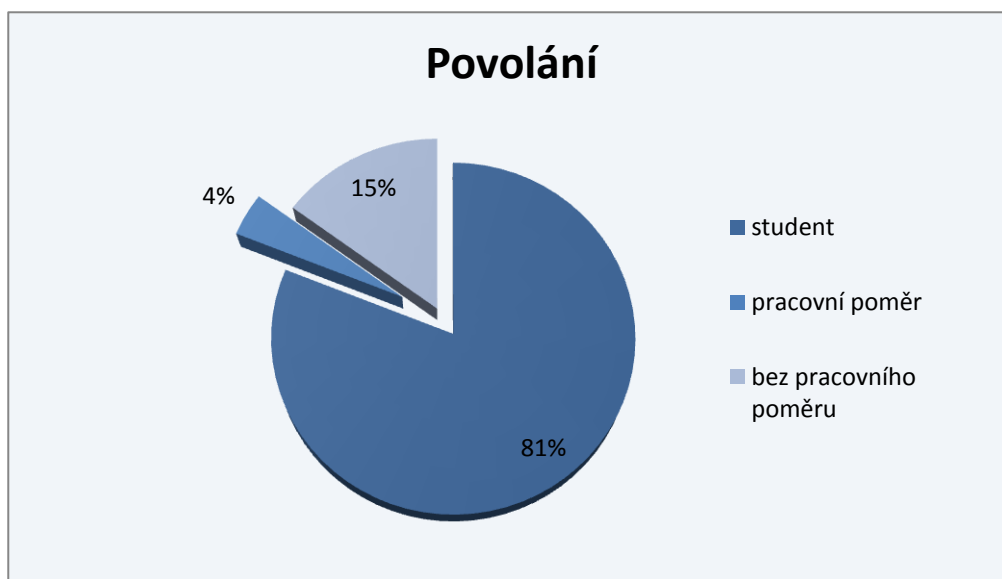
Dosažené základní vzdělání je dalším sledovaným kritériem. 79 respondentů (85 %) navštěvovalo základní školu běžného typu. Zbývajících 14 respondentů (15 %) navštěvovalo základní školu praktickou.

Tímto ukazatelem však nemůžeme jednoznačně říci, že protiprávního jednání se častěji dopouštějí absolventi běžných základních škol. Je nutné brát v úvahu, že základní školu praktickou navštěvuje daleko méně dětí, než školu základní běžného typu.

10. Povolání

	počet	%
student	75	81
pracovní poměr	4	4
bez pracovního poměru	14	15

Povolání

Další zjišťované kritérium představuje povolání.

Většina mladistvých (81 %) navštěvuje nějakou vzdělávací instituci, jedná se převážně o odborná učiliště. 15 % respondentů je bez zaměstnání a 4 % respondentů se nachází v pracovním poměru.

11. Opakovatelnost protiprávního jednání

	počet	%
opakovatelná TČ	49	53
prvotrestaná TČ	44	47

Opakovatelnost protiprávního jednání

Opakovaná trestná činnost si je téměř rovna s trestnou činností mladistvých, kteří jsou za své protiprávní jednání trestáni prvně. Rozdíl je velice nepatrný. 53 %: 47 %.

12. Opakovatelnost v souvislosti s ne/úplnou rodinou

	opakovatelnost	
	počet	%
úplná rodina	10	20
neúplná rodina	39	80

Opakovatelnost v souvislosti s ne/úplnou rodinou

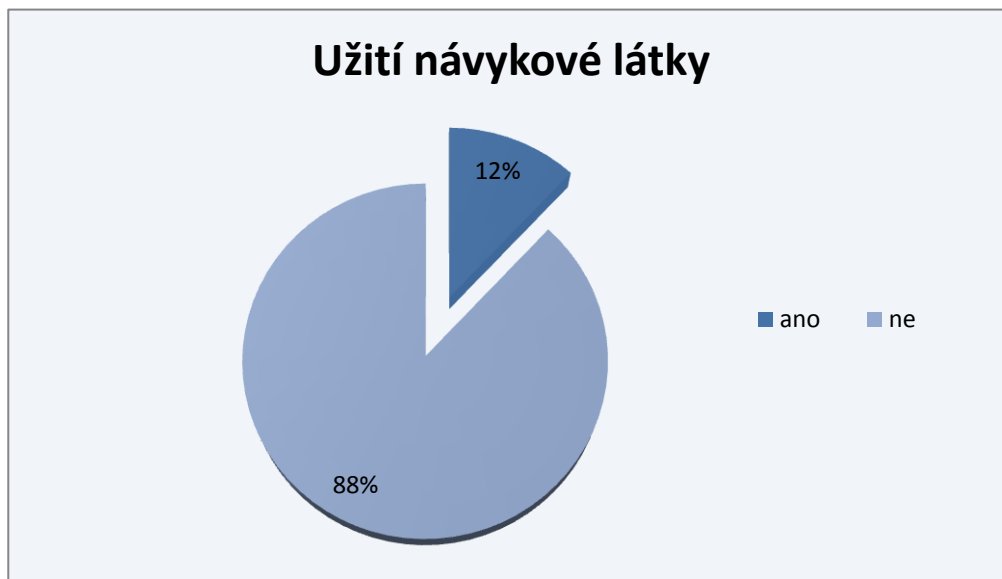

Jak již bylo zjištěno, většina mladistvých, kteří se dopustili protiprávního jednání, pochází z úplné rodiny. Co se však týče opakovatelnosti protiprávního jednání, bylo prokázáno, že se tento jev objevuje převážně u rodiny neúplné. Ze 49 respondentů pocházelo z úplné rodiny pouze 20 % respondentů.

13. Užití návykové látky

	počet	%
ano	11	12
ne	82	88

Užití návykové látky

Posledním hodnotícím kritériem je užití návykové látky. Ze všech 93 respondentů užílo návykovou látku pouze 11 respondentů, což činí 12 % z celkového počtu. 82 respondentů, tedy 88 % z celkového počtu, návykovou látku nepožilo.

5.4 Ověření platnosti hypotéz

Na začátku výzkumu, který se týkal mladistvých a jejich trestné činnosti spáchané v letech 2012 – 2013 na území spadající do působnosti Územního odboru Svitavy, kam patří obvodní oddělení Svitavy, Litomyšl, Moravská Třebová a Polička, byly stanoveny 4 hypotézy. K těmto hypotézám a jejich ověření platnosti uvádím následující:

Hypotéza 1

Chlapci se dopouštějí trestné činnosti častěji než dívky

86 respondentů, kteří se dopustili protiprávního jednání, bylo mužského pohlaví. Tedy 92% z celkového počtu 93 respondentů. Dívek, kterých se dopustilo trestné činnosti, bylo 7, tedy 8 % z celkového počtu respondentů. Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza 2

Většina trestné činnosti mladistvých je páchána ve spolupachatelství

U této hypotézy bylo vhodné rozdělit trestnou činnost páchanou chlapci a trestnou činnost páchanou děvčaty. Tyto dvě pohlaví jednají naprosto odlišně. Zatímco u chlapců se tato hypotéza potvrzuje tím, že z 86 respondentů mužského pohlaví páchá trestnou činnost skupinovou formou 79 % mladistvých a samostatně pouhých 21 %, u dívek se tato hypotéza nepotvrzuje, neboť protiprávního jednání se ve spolupachatelství dopouští jen 29% respondentů ženského pohlaví a samostatně 71 %.

Hypotéza 3

Trestnou činnost páchají častěji mladiství z neúplných rodin

56 respondentů (60 %), kteří spáchali trestnou činnost, pocházeli z rodin úplných. V neúplných rodinách žilo 37 respondentů (40 %). Tedy hypotéze nebyla potvrzena.

Hypotéza 4

U mladistvých, kteří se dopustili protiprávního jednání, je předpoklad opakovatelnosti jeho činů

53 % respondentů se dopustilo opakujícího se protiprávního jednání. 47 % respondentů se dopustilo protiprávního jednání jen jednou. Poměr mezi procenty není zase tak velký, proto hypotéza nebyla potvrzena ani vyvrácena.

Co však bylo v rámci šetření opakovatelnosti protiprávního jednání zjištěno, je, že převážná většina mladistvých, kteří se opakovaně dopouští trestné činnosti, pochází z neúplných rodin. Ze 49 respondentů pochází z takto neúplných rodin 80 %.

Hypotéza 5

Trestná činnost mladistvých je ve větší míře páchána pod vlivem návykových látek

Ze všech 93 respondentů užilo návykovou látku pouze 11 respondentů, což činí 12 % z celkového počtu. 82 respondentů, tedy 88 % z celkového počtu, návykovou látku nepožilo. Hypotéza nebyla potvrzena.

5.5 Závěr výzkumu

Cílem výzkumu mé práce, bylo na základě statistických výstupů z odborných textů, popsat a prokázat vliv konkrétních sociálních aspektů, které ovlivňují vznik a průběh trestné činnosti páchané mládeží. Základem bylo kvantitativní šetření ve vztahu k sociálním aspektům, které mohou mít vliv na páchání protiprávního jednání mladistvými, jako je věk pachatele, pohlaví, rodina, vzdělání, ovlivnění skupinou vrstevníků či kladný vztah k požívání návykových látek, popřípadě sklon k recidivnímu jednání a jejich následné vyhodnocení.

Podle výzkumu patří mezi nejčastější trestnou činnost krádež prostá (krádeže v obchodech) a krádež vloupáním. Nejvyšší podíl kriminality na území spadajícího do působnosti Územního odboru Svitavy zaznamenalo obvodní oddělení Moravská Třebová, které se především potýká s romskou kriminalitou.

Provedeným šetřením se mi podařilo prokázat, že trestné činnosti mladistvých se v drtivé většině dopouštějí chlapci, a to zejména ve věku kolem 17 let. U dívek lze považovat páchaní trestné činnosti za ojedinělé.

Za další prokázaný sociální aspekt můžeme považovat blízkost a vliv vrstevnické skupiny, s ohledem na zjištění, že je trestná činnost páchána ve spolupachatelství. Zde se promítá určitá forma odosobnění jednotlivce, který koná pod vlivem falešné anonymity v rámci skupiny.

Dalším z posuzovaných aspektů byl status rodiny ve vztahu k její úplnosti a neúplnosti. Tato hypotéza se nepotvrdila, neboť provedeným šetřením bylo zjištěno, že téměř dvě třetiny pachatelů pochází z úplných rodin. Zde lze uvažovat o skutečnosti poukazující na špatně vedenou výchovu nebo její zanedbání.

Čtvrtou hypotézu zaměřenou na recidivu trestního jednání se provedeným šetřením se nepodařilo potvrdit ani vyvrátit, neboť jejich vzájemný poměr byl téměř totožný. Provedeným šetřením byl však zjištěn fakt, že recidivního jednání, pokud k němu dojde, se dopouštějí ze čtyř pětín osoby pocházející z neúplných rodin. Tato skutečnost pak ukazuje na slabý vliv rodiny na recidivujícího jednotlivce ve vztahu k jeho nápravě.

Šetřením provedeným k páté hypotéze a následným vyhodnocením výsledků tako hypotéza potvrzena nebyla. Z provedeného šetření bylo zjištěno, že devět desetin respondentů při páchaní trestné činnosti nepožilo alkohol ani návykovou látku. Z tohoto lze pak vyvodit závěr, že tito pachatelé se trestné činnosti dopouštějí s plným vědomím svého protiprávního jednání, což ukazuje na slabé morální a charakterové vlastnosti, které mohou být odrazem nedůsledné, či zanedbané výchovy, popřípadě negativního vlivu prostředí.

Provedené šetření jasně ukazuje na fakt, že na vzniku kriminálního jednání u mladistvých se podílí mnohem více sociálních aspektů, než ty, které jsem nastínila a jejich zkoumání a podrobný rozbor je otázkou hlubšího a širšího výzkumu, který nelze v této práci aplikovat.

ZÁVĚR

Trestná činnost mládeže je jednou ze sociálně patologických jevů, které jsou způsobily svými následky nenapravitelně zasáhnout a nevratně poškodit a ovlivnit život jednotlivce a jeho prostřednictvím celou společnost. Je o to nebezpečnější, že může být mezi náctiletými vrstevníky „obdivována“ a kladně hodnocena a v některých případech může být považována za „hrdinství“. S ohledem na věk a stále probíhající vývoj jednotlivce, může být takové chování fixováno v podobě negativního vzoru a považováno za normu.

Současná právní úprava, podle které se řídí trestní a soudní řízení ve věci mladistvých, je nastavena tak, aby co v nejmenší míře poškodila vyvíjejícího se mladého člověka. Dle mého názoru by však v odůvodněných případech mělo být postupováno razantněji a tvrdšími dopady tak, aby toto působilo jako odstrašující příklad. Toto své tvrzení opírám o fakt, že trestná činnost páchaná mladistvými je v posledních letech značně rozšířená a stále se rozšiřuje. Toto její rozšiřování vnímám jako důsledek nízkým trestních postihů.

Cíle práce, které jsem si stanovila, se mi podařilo naplnit. Výstupem pak je stanovení a rozdělení sociálních aspektů podílejících se na vzniku kriminálního jednání mladistvých. Výsledky provedeného šetření poskytnu k dispozici organizacím zabývajícím se problematikou kriminality mládeže v rámci regionu. Dále by mohly být poskytnuty pro potřeby policistů a osob pracujících v pomáhajících profesích za účelem zvyšování odborností tak, aby byli schopni co nejlépe odhalit znaky počínajícího delikventního jednání.

Závěrem chci uvést, že k problematice trestné činnosti mládeže, bychom se neměli stavět přehlíživě a naopak bychom se jí měli hlouběji a podrobněji zabývat, z důvodu předcházení páchaní této činnosti, devalvací morálky v naší společnosti a neuznávání práva a právního řádu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. CIBULKA, K., CIBULKOVÁ V., *Advokát do kapsy*, 1. vyd. SOKRATES, 2005. ISBN-80-86572-21-8
2. ČAČKA, O., *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, Doplněk 2000. ISBN: 80-7239-060-0
3. ČÁP, J. a kol., *Psychologie*, 3. vyd., Nakladatelství H&H v Praze, 1998. ISBN-80-86022-36-6
4. ČÍRTKOVÁ, L., *Policejní psychologie*, Plzeň: 2006.
5. FIŠER S., ŠKODA, J., *Sociální patologie*, 1. vyd. Prha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3
6. CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, Praha 1998.
7. JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-555-8
8. JIRÁK, J., PAVLOVIČOVÁ H. a kol., *Média pod lupou*, Praha: 2013
9. KRČMÁŘOVÁ B., *sborník studií, Děti a online rizika*, 1. vyd., Praha: Sdružení linka bezpečí 2012. ISBN 978-1-78068-069-9
10. KUCHTA, J., VÁLKOVÁ H., *Základy kriminologie a trestní politiky*, 1 vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7178-473-7
11. MATOUŠEK O. a kol., *Práce s rizikovou mládeží, Projekt LATA*, Praha: 1996. ISBN-80-7178-064-2
12. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, 1 vyd., Praha: Portál, 1998. ISBN-80-7178-226-2
13. MÜHLPACHR, P., *Sociopatologie*, 1. vyd. Brno
14. NAKONEČNÝ, M., *Motivace lidského chování*, 1. vyd. Praha: Academia 2004. ISBN-80-200-0592-7
15. OSMANČÍK, O., ŠVANCAR, Z., *Kriminalita mládeže: studie o mladistvých delikventech*, Praha:1968.
16. PUNCH, K. F., *Základy kvantitativního šetření*, 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN-978-80-7367-381-9
17. SMUTKOVÁ, L., *Sociální práce s rodinou*, 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus 2007. ISBN- 978-80-7041-069-1

18. SUCHÝ, O., ŠVANCAR, Z., *Mládež a kriminalita*, Praha: Melantrich, 1972. ISBN- 32-028-72
19. VEČERKA, V. a kol., *Prevence kriminality v teorii a praxi*, Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR, Praha 1997, ISBN 80-85821-48-6
20. VOJTÍK, V. a kol., *Poruchy vývoje dětí a mladistvých a jejich projevy v rodině a ve škole*, 1. vyd. Praha: 1990. ISBN- 80-04-24650-8
21. ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M., *Kriminologie a prevence kriminality*, 1. vyd. Praha: Armex Publishing. ISBN 80-86795-05-5

Zákony:

Zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Internetový odkaz:

PREVENCE, METODICKÝ PORTÁL RVP.

http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/P/Preventivn%C3%AD_aktivity_M%C4%9Bstsk%C3%A9_policie_hl._m._Prahy

SEZNAM OBRÁZKŮ

1. Trestná činnost v letech 2012 – 2013	str. 35
2. Místo spáchání protiprávního jednání	str. 36
3. Pohlaví respondentů	str. 37
4. Věk respondentů	str. 38
5. Spolupachatelství či samostatnost protiprávního jednání	str. 39
6. Rodina	str. 40
7. Místo pobytu respondenta	str. 41
8. národnost	str. 42
9. Dosažené základní vzdělání	str. 43
10. Povolání	str. 44
11. Opakovatelnost protiprávního jednání	str. 45
12. Opakovatelnost v souvislosti s ne/úplnou rodinou	str. 46
13. Užití návykové látky	str. 47

SEZNAM TABULEK

1. Trestná činnost v letech 2012 – 2013	str. 35
2. Místo spáchání protiprávního jednání	str. 36
3. Pohlaví respondentů	str. 37
4. Věk respondentů	str. 38
5. Spolupachatelství či samostatnost protiprávního jednání	str. 39
6. Rodina	str. 40
7. Místo pobytu respondenta	str. 41
8. národnost	str. 42
9. Dosažené základní vzdělání	str. 43
10. Povolání	str. 44
11. Opakovatelnost protiprávního jednání	str. 45
12. Opakovatelnost v souvislosti s ne/úplnou rodinou	str. 46
13. Užití návykové látky	str. 47